

КИЇВСЬКА МІСЬКА РАДА

II СЕСІЯ IX СКЛИКАННЯ

РІШЕННЯ

16.12.2021 № 4015/4056

Про звернення Київської міської ради до Верховної Ради України щодо ініціювання звернення до Кнесету Держави Ізраїль щодо визнання Голодомору 1932–1933 років в Україні злочином геноциду українського народу

Відповідно до Конституції України, законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про Голодомор 1932–1933 років в Україні», Регламенту Київської міської ради, затвердженого рішенням Київської міської ради від 07.07.2016 року № 579/579, враховуючи постанову Верховної Ради України від 07.12.2016 № 1777-VIII «Про звернення Верховної Ради України до держав – партнерів України щодо визнання Голодомору 1932–1933 років в Україні злочином геноциду Українського народу», з метою підтримки необхідності визнання Державою Ізраїль Голодомору 1932–1933 років в Україні злочином геноциду українського народу Київська міська рада

ВИРІШИЛА:

1. Направити звернення Київської міської ради до Верховної Ради України щодо ініціювання звернення до Кнесету Держави Ізраїль щодо визнання Голодомору 1932–1933 років в Україні злочином геноциду українського народу, що додається.
2. Оприлюднити це рішення в порядку, встановленому законодавством України.
3. Контроль за виконанням цього рішення покласти на постійну комісію Київської міської ради з питань регламенту, депутатської етики та запобігання корупції.

Київський міський голова

Віталій КЛИЧКО

Додаток

до рішення Київської міської ради
від 16.11.2015 № 4015/4056

ЗВЕРНЕННЯ

Київської міської ради до Верховної Ради України щодо ініціювання звернення до Кнесету Держави Ізраїль щодо визнання Голодомору 1932–1933 років в Україні злочином геноциду українського народу

Голодомор 1932–1933 років в Україні є страшною трагедією, яка випала на долю українського народу.

Ідеологом, замовником і організатором Голодомору в Україні був Йосип Сталін, який відігравав керівну роль в організації злочину, створенні механізму знищення українців. Як генеральний секретар ЦК ВКП(б), диктаторській волі якого підкорялося політбюро, Йосип Сталін був ініціатором партійних рішень щодо організації геноциду українського народу, який у 1929–1932 роках чинив масовий спротив політиці комуністичного тоталітарного режиму, підтримував ідеї відновлення незалежної української держави. Ключовими ж виконавцями і співучасниками здійснення геноциду були керівники вищих партійних і радянських органів України, а також керівники республіканських карально-репресивних органів.

Протягом 1932–1933 років комуністичний режим насильницьким шляхом вилучав продовольство, блокував села та цілі райони, забороняв виїзд за межі охопленої голодом України, здійснював репресії щодо незгодних. Наслідком вказаних злочинних дій тоталітарного режиму СРСР стало фізичне знищення мільйонів людей, знищення ще мільйонів доль і життів, руйнування соціальних основ українського народу, його вікових традицій, духовної культури і етнічної самобутності.

Голодомор був спрямований проти українців, які становили переважну більшість населення в Українській Радянській Соціалістичній Республіці (понад 80 %) та Кубанському округу Північно-Кавказького краю (понад 50 %). Голод як один із інструментів геноциду, як і терор, репресії, депортації, розстріли, був направлений на знищення української нації.

Конвенція ООН про запобігання злочину геноциду та покарання за нього (1948 р.) і Конвенція ООН про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства (1968 р.) дають правові підстави визнати Голодомор одним зі злочинів проти людства – геноцидом.

Один із співавторів Конвенції ООН про запобігання злочину геноциду та покарання за нього (1948 р.) Рафал Лемкін наголошував, що «перший удар спрямовувався на інтелігенцію – мозок нації, – щоб паралізувати решту організму... Разом із цим ударом по інтелігенції ішов наступ на церкви, священників і вище духовенство – «душу» України... Третє вістря радянської атаки було спрямовано на фермерів – велику кількість незалежних селян, зберігачів традицій, фольклору і музики, національної мови та літератури, національного духу України... Зброя, яку застосовували проти них, є, мабуть, найстрашнішою – виморювання голодом... Четвертим кроком у цьому процесі стала фрагментація українського народу шляхом поселення в Україні чужинців і водночас розпорошення українців по цілій східній Європі».

Першим кроком України у встановленні історичної істини було прийняття 15 травня 2003 року Постанови Верховної Ради України «Про звернення до Українського народу учасників спеціального засідання Верховної Ради України 14 травня 2003 року щодо вшанування пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років», якою вперше в Україні на державному рівні була надана політична оцінка подіям 1932–1933 років, які названі геноцидом.

Надалі Верховна Рада України Законом України «Про Голодомор 1932–1933 років в Україні», ухваленим 28 листопада 2006 року, визнала Голодомор геноцидом проти українського народу, а Законом України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», ухваленим 9 квітня 2015 року, засудила комуністичний тоталітарний режим як злочинний.

З кожним роком правда про Голодомор 1932–1933 років в Україні дедалі більше поширюється серед світової спільноти.

З кожним роком все більше держав, міжнародних урядових та неурядових організацій, релігійних організацій визнають Голодомор актом геноциду українського народу.

Київська міська рада звертається до Верховної Ради України щодо ініціювання звернення до Кнесету Держави Ізраїль визнати Голодомор 1932–1933 років в Україні злочином геноциду українського народу.

Єдиною запорукою не повторення в майбутньому таких злочинів проти людства, як Голодомор, є спільна пам'ять про них!

Додаток: Інформаційна довідка щодо історичних фактів про Голодомор 1932–1933 років в Україні на 6 арк.

Київський міський голова

Віталій КЛИЧКО

Додаток

до звернення Київської міської ради
до Верховної Ради України щодо
ініціювання звернення до Кнесету
Держави Ізраїль щодо визнання
Голодомору 1932–1933 років в
Україні злочином геноциду
українського народу

*Інформаційна довідка
щодо історичних фактів про Голодомор 1932–1933 років в Україні*

Кероване Й. Сталіним політбюро ЦК ВКП(б) 11 січня 1932 р. ухвалило обов'язкову для усіх національних ЦК, крайкомів і обкомів партії постанову, що містила вимогу: «після виконання встановленого для області (краю, республіки) річного плану хлібозаготівель продовжувати заготівлі поверх плану», при цьому весь заготовлений хліб мав зараховуватися в централізовані ресурси¹. З огляду на те, що Україна 1931 р. не добрала порівняно з 1930 р. майже четверту частину врожаю, а план хлібозаготівель отримала на 83,3 млн пудів більше і вже відправила «в централізовані ресурси» навіть насінневі фонди, виконання цієї постанови ставило населення на межу виживання. Проте 16 лютого 1932 р. Й. Сталін телеграмою вимагав від ЦК КП(б)У: «...Киньте на збір колгоспних насінневих фондів усі сили. ...Майте на увазі, що ЦК не прийме ніяких відмовок – насінневі фонди повинні бути зібрані в складі культур, передбачених планом, безумовно повністю й до того ж не пізніше встановленого терміну. Повідомте ЦК про вжиті Вами заходи»².

Постановою РНК СРСР і ЦК ВКП(б) від 5 травня 1932 р. про план хлібозаготівель на 1932 р. Україні знову було встановлено завідомо нереальний план 356 млн пудів (понад 5,5 млн т). Свідоме встановлення надмірного плану заготівлі зернових свідчить про намір вищої партійної верхівки Кремля приректи значну частину української нації хліборобів на смерть. Існує багато документальних підтверджень масового голодування українців у перші місяці 1932 р. Секретарі обкомів, органи ГПУ повідомляли комуністичне керівництво республіки про опухання, масову смертність від голоду й навіть випадки трупоїдства й канібалізму на ґрунті психічних розладів, спровокованих довготривалим голодуванням. Проте телеграма за підписом Й. Сталіна й В. Молотова в ЦК КП(б)У і Раднарком

¹ РДАСП. Ф.17. Оп. 3. Спр. 868. Арк.5; Голодомор 1932-1933 років в Україні: документи і матеріали / упоряд. Р. Пиріг; НАН України; Ін-т історії України. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. С. 40.

² ЦДАГО України. Ф.1. Оп. 20. Спр. 5362. Арк.3; Голодомор 1932-1933 років в Україні: документи і матеріали. С. 65.

УСРР від 21 червня 1932 р., засвідчувала, що зупинятися ніхто не буде, в ній наголошувалося на виконанні плану «хлібозаготівель» за будь-яких умов³.

6 липня 1932 р. делегати III конференції КП(б)У (під тиском сталінських емісарів) проголосували за затвердження плану хлібозаготівель у 356 млн пудів (5,5 млн т), що значно перевищувало можливості українського села. Цього ж дня політбюро ЦК КП(б)У одностайно (з Г. Петровським і В. Чубарем включно) ухвалило постанову: «визнати правильним встановлений ЦК ВКП(б) план хлібозаготівель по селянському сектору в розмірі 356 млн пудів і прийняти його до безумовного виконання». Голова ВУЦВК Г. Петровський як член політбюро ЦК КП(б)У брав участь в ухваленні геноцидних рішень і постанов, персонально виїжджав як уповноважений ЦК в регіони для організації їх виконання.

Голова ДПУ УСРР В. Балицький разом із заступниками К. Карлсоном і І. Леплевським забезпечували репресивну складову вчинення геноциду. Також відповідальним за Голодомор є С. Реденс, який обіймав посаду голови ДПУ УСРР у 1932 р. – на початку 1933 р. Безпосередніми виконавцями і організаторами геноцидних дій на місцях були секретарі обкомів і райпарткомів КП(б)У, уповноважені з хлібозаготівель цих партійних органів і ЦК КП(б)У, переважна більшість голів сільрад і колгоспів, а також «сільський актив», що займався безпосереднім вилученням хліба й інших продуктів харчування, входив до складу «буксирних бригад» під час «штурмових декад із вивершення хлібозаготівель».

7 серпня 1932 р. було затверджено постанову ЦВК і РНК СРСР «Про охорону майна державних підприємств, колгоспів і кооперації та зміцнення громадської (соціалістичної) власності», основні ідеї якої розробив Й. Сталін. Серед українців вона отримала назву «закон про п'ять колосків» через неадекватну міру покарання – розстріл або ув'язнення в концтаборі на 10 років (за пом'якшуючих обставин) навіть за 5 колосків, підібраних на вже прибраному колгоспному полі.

16 вересня 1932 р. з'являється циркуляр ОДПУ СРСР «Про заходи із забезпечення виконання постанови уряду про заборону торгівлі хлібом», затверджений політбюро ЦК ВКП(б)У і направлений для виконання Верховному Суду СРСР, Прокуратурі, ДПУ УСРР, іншим репресивним органам таємної Інструкції щодо порядку покарання «куркулів» та інших «соціально ворожих елементів» із застосуванням вищої міри покарання, а в окремих випадках – десятирічного ув'язнення.

22 вересня 1932 р. першим заступником голови ОДПУ І. Акуловим, головою Верховного Суду СРСР А. Винокуровим і прокурором Верховного Суду СРСР П. Красіковим було підписано спеціальний юридичний документ для впровадження цього закону в практику – Інструкцію «Про

³ Письма И. В. Сталина В. М. Молотову. 1925–1936 гг. Москва, 1995. С. 242.

застосування постанови ЦВК і РНК СРСР від 7 серпня 1932 р. про охорону майна державних підприємств, колгоспів і кооперації та зміцнення громадської (соціалістичної) власності», що стала процесуальним підґрунтям для вчинення геноциду українського народу.

Наприкінці жовтня 1932 р. геноцидні дії в Україні безпосередньо очолив член політбюро ЦК ВКП(б) і голова РНК СРСР В. Молотов як керівник сумнозвісної надзвичайної комісії з хлібозаготівель політбюро ЦК ВКП(б). Результатом діяльності комісії до січня 1933 р. стало примусове вилучення з українського села 89,5 млн пудів зерна завдяки застосуванню різних форм і методів репресій⁴. 5 листопада 1932 р. за вказівкою В. Молотова ухвалено постанову ЦК КП(б)У, якою зобов'язали судові органи розглядати справи із хлібозаготівель поза чергою, «зазвичай, виїзними сесіями на місці із застосування судових репресій».

Обіжник Наркомюсту УСРР підлеглим установам на місцях «Про посилення репресій проти селян за невиконання хлібозаготівель» від 9 листопада 1932 р. Наркомюст УСРР розіслав Інструкцію «Про активізацію роботи органів юстиції в боротьбі за хліб», в якій визначався максимальний термін розслідування справ – 3 дні, а судовим органам – «розв'язувати такі справи найбільш за 5 днів».

Постанова політбюро ЦК ВКП(б) «Про паспортну систему та розвантаження міст від зайвих елементів» від 15 листопада 1932 р. забороняла видачу паспортів українцям, які проживали у сільській місцевості, та їх в'їзд до міст.

18 листопада 1932 р. ухвалено постанову ЦК КП(б)У «Про заходи з посилення хлібозаготівель»; якою українським селянам було фактично підписано смертний вирок, адже дозволялося конфісковувати в рахунок хлібозаготівель усе наявне зерно і накладати натуральні штрафи іншими продуктами. Ця постанова ЦК КП(б)У, а також постанова РНК УСРР з аналогічною назвою від 20 листопада 1932 р. були підготовлені під безпосереднім керівництвом Й. Сталіна й ухвалені під тиском В. Молотова.

Постанова політбюро ЦК КП(б)У «Про ліквідацію контрреволюційних гнізд та розгром куркульських груп» від 18 листопада 1932 р. зобов'язувала органи ДПУ посилити каральні акції проти українців під час «хлібозаготівель».

Постанова РНК УСРР «Про боротьбу з куркульським впливом у колгоспах» від 20 листопада 1932 року (підписали В. Чубар, В. Легкий) надавала право заносити на «чорні дошки» села та райони; державою було санкціоновано проведення масових обшуків у селян і накладання натуральних штрафів (у розмірі 15-місячної норми м'ясозаготівель).

21 листопада 1932 року В. Молотов разом із В. Чубарем, В. Строгановим і М. Калмановичем підписали телеграму Й. Сталіну з

⁴ Командири великого голоду: поїздки В. Молотова і Л. Кагановича в Україну та на Північний Кавказ. 1932–1933 рр. / В. Ю. Васильєв, Ю. І. Шаповал (ред.); Київська міська організація Всеукр. тов-ва «Меморіал». Київ: Генеза, 2001. 399 с.: іл.

пропозицією надати спецкомісії ЦК КП(б)У право винесення вироків із вищою мірою покарання – розстрілом. Постановою політбюро ЦК ВКП(б) «Про створення в УСРР спеціальної комісії для ухвали смертних вироків» від 22 листопада 1932 р. спеціальна комісія у складі С. Косіора, С. Реденса, А. Кисельова була створена на період «хлібозаготівель» з правом остаточно ухвалювати рішення про вищу міру покарання.

У грудні після постанови політбюро ЦК КП(б)У «Про заходи з ліквідації саботажу хлібозаготівель» від 5 грудня 1932 р. щодо утворення в кожній області України «трійок» – комісій у складі першого секретаря обкому партії, начальника обласного відділу ДПУ та обласного прокурора для винесення у позасудовому розгляді вироків, зокрема й розстрільних, українці відчували непереборний страх та безвихідь.

6 грудня 1932 р. В. Чубар і С. Косіор підписали спільну постанову РНК УСРР і ЦК КП(б)У «Про занесення на «чорну дошку» сіл, які злісно саботують хлібозаготівлі», за якою були показово покарані 6 сіл. Занесенням на «чорну дошку» запроваджувалася тотальна блокада населених пунктів і колгоспів загонами військових, міліції та співробітників ДПУ. На дорогах чатували загороджувальні загони. У такий спосіб створювалися умови для повного свавілля з боку хлібозаготівельних бригад під час подвірних обшуків і вилучення зернових та інших харчових продуктів. Припинялося завезення товарів, із магазинів вилучалися всі наявні товари, заборонялася приватна та колгоспна торгівля на місцях, терміново стягувалися кредити й інші фінансові зобов'язання тощо. На селян, неспроможних виконати довільно встановлене завдання, накладалися натуральні штрафи м'ясом і картоплею, часто вони застосовувалися повторно. Репресія занесення на «чорну дошку» була ще одним злочинним елементом механізму Голодомору-геноциду.

Досудовим слідством у кримінальній справі № 475 встановлено, що в 1932–1933 рр. на «чорну дошку» занесено 735 районів, колгоспів, радгоспів, МТС, артілей, сіл та хуторів.

19 грудня 1932 р. постановою ЦК ВКП(б) та РНК СРСР «Про хлібозаготівлі в Україні» посилювалися репресії під час «хлібозаготівель».

24 грудня 1932 р. всім секретарям райкомів, головам райвиконкомів, уповноваженим обкомів надійшов лист ЦК КП(б)У, яким дозволялося вивезення колгоспних насінневих фондів у рахунок хлібозаготівель. Відповідно до партійних рішень щодо посилення репресій проти українців запроваджувався інститут уповноважених, які діяли за підтримки органів ДПУ і міліції та насильницьким шляхом вилучали зерно, продовольство, реманент тощо.

З урожаю 1932 р. в Україні було вилучено 52,3 % валового збору зерна. У 1932 р. на зовнішній ринок СРСР надійшло 107,9 млн пудів (1 767 455 т) хліба. Голодомору можна було уникнути, відмовившись лише від експорту зерна.

27 грудня 1932 р. ЦВК і РНК СРСР прийняли спільну постанову «Про встановлення єдиної паспортної системи по Союзу РСР та обов'язкової прописки паспортів». 31 грудня 1932 р. аналогічну постанову ухвалили ВУЦВК і РНК УСРР⁵. Посилювався контроль тоталітарної держави за місцезнаходженням її підданих. Запровадження паспортного режиму в 1932 р. обмежило вільне пересування селян. Така заборона свідомо позбавляла голодуючих селян можливості придбати продукти за межами території, де лютував голод, і прирікала їх на смерть. До жодного іншого адміністративного регіону СРСР чи республіки подібного рішення не було застосовано.

Судові органи, використовуючи статтю 58 Кримінального кодексу УСРР, поза чергою розглядали справи з невиконання «хлібозаготівельних» планів, часто безпосередньо в селах з метою залякування колгоспників, середняків, бідняків. Арешти керівного апарату колгоспів здійснювалися ДПУ за погодженням вищого партійного керівництва УСРР.

Лист ЦК КП(б)У до обкомів та райкомів партії «Про вивезення в п'ятиденний термін усіх наявних фондів у рахунок хлібозаготівель» від 29 грудня 1932 р. щодо повного вилучення зернових остаточно прирікав українців на голодну смерть.

1 січня 1933 р. українські очільники отримали телеграму від Й. Сталіна з оголошенням постанови ЦК ВКП(б) «Про добровільне здавання державі колгоспами, колгоспниками та одноосібниками раніше прихованого хліба», яка підтверджувала продовження репресій у разі не здачі хліба та започатковувала кампанію тотальних обшуків. На зиму одноосібники та колгоспники залишилися без харчових запасів.

М. Хатаєвич і В. Чубар 2 січня 1933 р. підписали директиву партійним і радянським органам про забезпечення «добровільного» здавання колгоспниками та одноосібниками прихованого хліба із погрозами вислання тих, хто це не зробить; у селян мали забирати те, чого вже не було. Невдовзі з кількох областей були проведені показові вислання на північ тисяч сімей «злісних приховувачів» хліба від держави.

Директивою РНК СРСР і ЦК ВКП(б) «Про попередження масових виїздів голодуючих селян за продуктами» від 22 січня 1933 р. заборонялися виїзди селян з України і блокувалися кордони військовими підрозділами. Постановою політбюро ЦК КП(б)У «Про виконання директиви РНК СРСР і ЦК ВКП(б) від 22 січня» від 23 січня 1933 р. щодо недопущення масового виїзду одноосібників і колгоспників, заборони продажу залізничних квитків селянам та арештів українці прирікалися на мученицьку голодну смерть. Постановою РНК СРСР від 28 квітня 1933 р. було заборонено видачу паспортів селянам.

⁵ Вронська Т. В., Кульчицький С. В. Радянська паспортна система. Український історичний журнал. 1999. № 3. С. 33–43.

Найстрашнішими виявилися весняні місяці й червень та липень 1933 р. Діти становили майже 50% серед померлих від голоду. Фіксувалися випадки людодства й трупоідства.

Упевнившись, що українці більше не здатні до активного опору, Кремль пішов на встановлення з 1934 р. твердих норм задачі хліба, що означало припинення свавільного вилучення зерна. Геноцид було припинено так само організовано, як і розпочато.

З ухваленням 14 грудня 1932 р. спільної постанови ЦК ВКП(б) та РНК СРСР, де містилася вимога до керівництва УСРР прогнати «петлюрівські та інші буржуазно-націоналістичні елементи з партійних та радянських організацій», розпочалися арешти у справі так званої Української військової організації. Упродовж січня – липня 1933 р. у Харкові заарештували десятки «увістів», у переважній більшості це були галичани, реемігранти 1924–1927 рр., які працювали на керівних державних установах, вищих навчальних закладах, науково-дослідних інститутах системи Всеукраїнської академії наук, ВУАМЛІНу. Розправи за справою «УВО» тривали до травня 1934 р. Проте обвинувачення в участі в «УВО» висувалися і в наступні роки. Більшість «увістів» потрапила на Соловки. У 1937 р., напередодні 20-ї річниці жовтневого перевороту, 190 в'язнів з України, більшість з яких було покарано у справі «СВУ», «УНЦ» і «УВО», а також серед них були видатні діячі українського театру Л. Курбас, М. Куліш, письменники Михайло Яловий, Олекса Слісаренко, Григорій Епик та ін., перевезли на материк і розстріляли в урочищі Сандармох біля Медвежогорська в числі 1111 в'язнів Соловків⁶. Насильницьке вилучення із суспільного життя України цілої генерації носіїв національних традицій у творчості, науковців, висококваліфікованих спеціалістів з якісною європейською освітою завдало непоправного удару українській культурі, науці, економіці.

У своїх звітах до урядів іноземні дипломати доповідали, що в партійних колах «відверто визнана необхідність або перевага денационалізації регіонів, в яких прокидається українська самосвідомість, несучи небезпеку можливих політичних ускладнень у майбутньому, тому заради цілісності імперії краще, щоб ці землі населяло російське населення, принаймні в більшості». Саме тому схід України стрімко колонізували росіяни. Спостерігаючи за ситуацією в Україні, К. консул Королівства Італії в Харкові С. Граденіго свій лист у травні 1933 р. закінчив так: «Нинішнє лихо спричинить до колонізації України переважно росіянами. Воно змінить її етнографічний склад. У майбутньому більше не говоритимуть про Україну, ні про український народ, а отже і про «українське питання», оскільки Україна фактично перетвориться на російський край»⁷.

⁶ Пристайко В., Пшенніков О., Шаповал Ю. Шлях на Соловки. *Остання адреса. До 60-річчя соловецької трагедії*. Т. 1–4. Київ: Сфера, 1997. 470 с.

⁷ Листи з Харкова. Голод в Україні та на Північному Кавказі в повідомленнях італійських дипломатів 1932–1933 роки / упоряд. Андреа Граціозі. Харків: Фоліо, 2007. С. 159.

Вчинення злочину геноциду в Україні у 1932–1933 рр. підтверджують також виявлені на сьогодні 1 065 місць масових поховань українців – жертв геноциду⁸.

⁸ Національний музей Голодомору-геноциду: вебсайт. URL: <https://map.memorialholodomor.org.ua/>